

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) – (40x1) – 40 נקודות
פרק שני – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית) – (30x2) – 60 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא ואשתו" שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

מר עוקבא - הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוּנָתוֹ,

וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לִזְרֹק לוֹ אַרְבָּעָה זֹזִים בְּצִנּוֹר הַדָּלָת.

פַּעַם אַחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עָמִי טוֹבָה זֹ.

אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁקָה מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַרְבֵּה וְהִלָּכָה אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ.

כִּינֹן שָׁרָאָה אוֹתָם הָעִנִּי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לַדָּלָת - יָצָא אַחֲרֵיהֶם.

בְּרַחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גָּרוֹף.

נִכְווּ רָגְלָיו שֶׁל מֵר עוֹקְבָא.

אָמְרָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ: תֵּן רָגְלֶיךָ עַל רָגְלִי.

חָלְשָׁה דַּעְתּוֹ.

אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהִנָּאֲתִי קְרוֹבָה.

מעשה החכמים הזה מעמיד את דרך נתינת הצדקה של מר עוקבא כנגד דרך נתינת הצדקה של אשתו.

א. תארו כל אחת מדרכי נתינת הצדקה, וציינו את ההבדלים ביניהן.

הסבירו את התרומה של הניגוד בין דרכי נתינת הצדקה לבניית משמעות מעשה החכמים הזה.

איזו מדרכי נתינת הצדקה שתיארתם מְסַפֵּר המדרש מעדיף? הוכיחו את דבריכם מן הסיפור.

(30 נקודות)

ב. לדעתכם, איזו מדרכי נתינת הצדקה עדיפה כיום? נמקו את תשובתכם. (10 נקודות)

סיפור עברי קצר

2. שבירים / דבורה בארון

הסיפור "שבירים" מתאר את חייה של חיה פרומה מילדותה ועד מותה.

א. תארו שלושה אירועים בחייה של חיה פרומה. (15 נקודות)

ב. הסבירו מהו השינוי בעולמה הפנימי של חיה פרומה וביחסיה עם הסובבים אותה שחולל כל אחד מן האירועים שתיארתם.

(25 נקודות)

פרק שני – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית) (60 נקודות)

שימו לב: בפרק זה יש לענות על שתי שאלות: על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 3–5) ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 6–9).
(לכל שאלה – 30 נקודות; סך הכול – 60 נקודות)

שירת ימי הביניים

3. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / שלמה אבן גבירול

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / וּפְרִשְׁתִּי לָךְ כְּפִי וְאַפִּי.
לָךְ אֶהְיֶה בְּלֵב צָמָא, וְאַדְמָה / לְדָל שׁוֹאֵל עָלֵי פִתְחֵי וְסָפִי.
מְרוֹמוֹת לֹא יִכְלֹף לְשִׁבְתְּךָ - / וְאוֹלָם יֵשׁ מְקוֹמְךָ תוֹךְ סְעָפִי!
הֲלֹא אֶצְפֵּן בְּלִבִּי שֵׁם כְּבוֹדְךָ / וְגִבֹּר חֲשָׁקְךָ עַד יַעֲבֹר־פִּי:
אֲנִי עַל כֵּן אֶהוֹדָה שֵׁם אֱ-דֹנִי / בְּעוֹד נִשְׁמָת אֱ-לֹהִים חַי בְּאַפִּי.

א. תארו והדגמו את היחס של הדובר בשיר כלפי א-לוהיו על פי השיר כולו. הסבירו כיצד הדימוי בבית השני תורם להבנת יחס זה. (20 נקודות)

ב. ציינו אמצעי אומנותי נוסף (מלבד דימוי) שבא לידי ביטוי בשיר, והסבירו כיצד הוא מבטא את יחסו של הדובר לא-לוהיו. (10 נקודות)

4. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יִפֶּה נוֹף / יהודה הלוי

יִפֶּה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תֵּבֵל, קָרְיָה לְמִלָּךְ רָב, / לָךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפָּאֲתִי מַעֲרָב!
הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קִדְם, / כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְּנֵנִי עַל כִּנְפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֶפְרָה וְיִתְעַרֵּב!
דְּרִשְׁתִּיךָ, וְאִם מִלֶּכְךָ אֵין בָּךְ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי גִלְעָדָה – נָחַשׁ שָׂרָף וְגַם עֶקְרָב.
הֲלֹא אַתְּ אֲבִינִיךָ אַחֲוָנוֹ וְאַשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב!

א. הסבירו והדגמו כיצד יחסו של הדובר לציון בא לידי ביטוי בתפארת הפתיחה ובתפארת הסיום. (16 נקודות)

ב. ציינו והסבירו שניים מן האמצעים האומנותיים בביתים 2–4, שבעזרתם הדובר מבטא את יחסו לציון. (14 נקודות)

שירת ביאליק

5. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

לְבַדִּי / חיים נחמן ביאליק

בית 1	כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר, שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת־בִּקְרַח חֵייהֶם הִרְנִינָה; וְאֲנִי, גּוֹזֵל רֶגֶל, נִשְׁתַּכַּחְתִּי מִלֵּב תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה.	בית 4	וּכְשֶׁכָּלָה לְבַבִּי לַחֲלוֹן, לְאוֹר, וּכְשֶׁצִּיר־לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לְכַנָּפָה – כְּבִשָּׁה רֹאשָׁה בְּכַחֲפִי, וְדַמְעָתָה עַל־דָּף גְּמַרְתִּי נִטְפָּה.
בית 2	בָּדָד, בָּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶפֶי־הִיא כְּנָף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל־רֹאשִׁי הָרַעֲדָה. יָדַע לְבִי אֶת־לִבָּהּ: חֹדֶד חֲרָדָה עָלַי, עַל־כְּנָה, עַל־יְחִידָה.	בית 5	חֲרַשׁ בְּכָתָה עָלַי וַתִּתְרַפֵּק עָלַי, וּכְמוֹ שֶׁכָּה בְּכַנָּפָה הַשְּׂבוּרָה בַּעֲדִי: "כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם, וְאוֹתָר לְבַדִּי, לְבַדִּי..."
בית 3	כָּבֶר נִתְגַּרְשָׁה מְכַל־הָאֵיזוֹת, רִקְעוֹד פֶּנֶת סֵתֶר שׁוֹמְמָה וּמְטֹנָה נִשְׁאַרָה – בֵּית־הַמְדָּרֶשׁ – וַתִּתְכַּסּ בַּצֵּל, וְאֵהִי עֹמָה יָחִיד בְּצָרָה.	בית 6	וּכְעֵין סִיּוֹם שְׁלִי־קִינָה עֵתִיקָה מְאֹד, וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקִשָּׁה וַחֲרָדָה כְּאַחַת, שְׁמָעָה אֲזִנִּי בְּכִכָּה הַחֲרִישִׁית הִיא וּבִדְמָעָה הִיא הָרוֹתַחַת –

- א. בבית הראשון הדובר בשיר משתמש בצירוף המילים "שירה חדשה", ובבית האחרון הוא משתמש בצירוף המילים "קינה עתיקה".
- הסבירו את המשמעות של ניגוד זה בהקשר של התהליך שעבר הדובר בשיר. הדגימו את דבריכם. (16 נקודות)
- ב. ציינו שני ניגודים נוספים בשיר, והסבירו את התרומה של כל אחד מהם להבנת משמעות השיר. הדגימו את דבריכם. (14 נקודות)

שירה עברית מודרנית

אדם מול בוראו

6. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אִי / זלדה

אִנִּי דוֹרְכָת עַל הָאֲדָמָה
כְּמוֹ עַל גּוֹף חִי
כְּאוֹתָם פְּלִיטֵי אֲנִיָּה
שֶׁעָמְדוּ עַל גִּבּוֹ שֶׁל לִוְיָתָן
כִּי טָעוּ בְּמַרְאֵה הָעֵינִיִּים.

אִנִּי דוֹרְכָת עַל הָעֶפֶר
שֶׁתַּחֲתִיו מְדַבְּרִים הַמִּים
מְדַבְּרִים שְׂרָשִׁים
מְדַבְּרוֹת מִתְּכֹת
קוֹל הַמוֹנֵם מַחְרִישׁ אֶת אֲזִנִּי
מְסַחֵר אֶת לִבִּי
גַם הָאִוִּיר מִתְנוּעֵעַ וְשָׁר
וּבְגָבֵהִים מִתְפּוֹצְצִים עוֹלָמוֹת.

רַק הַמַּחֲשָׁבָה עַל אֶ-לֵהִים
הִיא אִי בְּמַעֲרַבְלָת.

- א. הסבירו את הבית השני בשיר, וכתבו כיצד הוא מבטא את תחושותיה של הדוברת. בתשובתכם התייחסו לאחד מן האמצעים האומנותיים בבית זה, והסבירו מהי תרומתו לביטוי תחושותיה של הדוברת. תארו את השינוי שחל בתחושות אלה בשתי השורות האחרונות של השיר. (22 נקודות)
- ב. בחרו בשיר אחר שלמדתם מן הנושא "אדם מול בוראו", והסבירו את התחושות של הדובר כלפי א-לוהיו בשיר שבחרתם. (8 נקודות)

שירים בצל השואה

7. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפֵּר הַצָּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדֶרוֹךְ.
בְּאֶזֶן הַשְּׂמָאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זֶכֶר לְסִטְרָה מִכְפּוֹ שֶׁל אֶסֶּאֱס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְסֵת
לְסִיּוּטִים שֶׁבָּאִים לוֹ
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאֻשּׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוּמִי טוֹב
וְאַחֵר כֵּן הוּא הוֹפֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַכֶּר הַרְטֹב
וְנִרְדָּם עַל צִדּוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֶת אֶזְנוֹ הַמְתָּה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. הסבירו את המושג "לשון צפנים" בהקשר של שירי שואה.

בחרו בשתי דוגמאות ל"לשון צפנים" בשיר, והסבירו את תרומתן להבנת עולמו הנפשי של האב כפי שהוא מתואר בשיר.
(20 נקודות)

ב. בחרו בשיר אחר שלמדתם מן הנושא "שירים בצל השואה", שיש בו אמצעי אומנותי אחר (מלבד "לשון צפנים").

צינו מהו האמצעי האומנותי האחר, והסבירו את תרומתו לבניית משמעות השיר שבחרתם. (10 נקודות)

זוגיות

8. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

אֶת הַשִּׁבְתַּ שְׁלָנוּ
שָׁרָק אֲנִי יְכוּלָה לְהַכְנִיס
שָׁרָק אֶתָּה יְכוּל לְהוֹצִיא
מִחֲזִיקִים שְׁנֵי גֵרוֹת.
אֲבָל בְּסוּפָה נְהִיִּים אֶחָד
שְׁתֵּי פְתִילוֹת בְּגָד אֶחָד
לְהַתְחַלָּה חֲדָשָׁה.
וּבְרֹאשִׁית הָיִינוּ דוֹפְרָצוּפִין
בְּחוּט שְׂדֵרָה הָיָה תְּלוּי עוֹלָם.
עֲכָשׁוּ שְׁנֵי עֲמוּדֵי שְׂדֵרָה
מִחֲזִיקִים בֵּית
וּכְשָׁאֲנִי קָצַת מִתְּכּוֹפֶפֶת,
וּכְשָׁאֶתָּה, אִזּוֹן עָדִין.

א. קשר זוגי הוא קשר מורכב שבו יש צדדים של "ביחד" וצדדים של "לחוד".

תארו את המורכבות של הקשר הזוגי המוצג בשיר.

הסבירו והדגימו (בעזרת שתי דוגמאות לפחות) כיצד הלשון הציורית בשיר מסייעת לעצב את תיאור המורכבות שבקשר זה. (20 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם מן הנושא "זוגיות". כתבו מה מאפיין את הקשר הזוגי המתואר בו. בתשובתכם הסבירו

את התרומה של אמצעי אומנותי אחד להבנת הקשר המתואר בשיר. (10 נקודות)

אדם וזהותו

9. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפְלוּ סִלְעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מַחְמֶמֶת זִקְנָה.
שְׁנִים רְבוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבָּם בַּחֵם וּבְקוֹר,
שְׁנִים כֹּה רְבוֹת,
כִּמְעַט נּוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שִׁלּוֹה.
אִין הֵם זָזִים מִמְּקוֹמָם וְכָךְ נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
יַעֲיִן גְּאוּה.
שְׁנִים רְבוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עֲדִין לֹא בָּא.
וְאִזּוּ הָאֵזוּב מְשֻׁנָּג, הָאֵצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהֵם מְגִיחַ וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹלֵא תְנוּעָה.
עַד שֶׁיִּבּוֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסִּלְעִים
יִבּוֹא וְיִלֵּךְ.
וּפְתָאם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֲמַרְתִּי לָךְ, כְּשֶׁסִּלְעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה בְּהַפְתָּעָה.
וַיְמָה גַּם אֲנָשִׁים.

א. בשירים רבים תיאורי הטבע משמשים לתיאור בני האדם, ויש להם משמעות סמלית.

הסבירו קביעה זו על פי השיר. בססו את דבריכם על שלוש דוגמאות מן השיר. (20 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף מן הנושא "אדם וזהותו", והסבירו את התרומה של אחד מן האמצעים האומנותיים לתיאור דמותו של האדם בשיר שבחרתם. (10 נקודות)

בהצלחה!